

Nr 661

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 193, med förslag till förordning om premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956.*

Den tekniska utvecklingen har i vårt land liksom i världen i övrigt fortskridit i en under det senaste decenniet allt mer stegrad takt. Produktivitetshöjande tekniska anordningar — maskiner och arbetsbesparande åtgärder av organisatorisk art betyder alltmer. Forskningen — även den som bedrivs i direkt anslutning till arbetsplatsen — väger allt tyngre i strävandena efter effektivare och därmed för alla mer givande produktion. Möjligheter att utnyttja hittills outnyttjade energikällor öppnar sig.

Denna fortskridande i vid mening tekniska nydaning inom hela näringslivet, industri, hantverk, jordbruk och handel, ställer väldiga krav på kapital och kapitalbildning. Kraven understrykes av att densamma i kombination med en snabb omgestaltning av människornas levnadsvanor, icke minst motoriseringen, skapar ett behov av betydande samfällda anläggningar med lång utnyttjandetid.

I en modern och framåtskridande ekonomi måste därför sparandet spela en än större roll än tidigare. Det intager i själva verket en nyckelställning. Särskilt i en ekonomi med hög sysselsättningsgrad och därav följande stark benägenhet att mekanisera och rationalisera gäller detta. Ett tillräckligt omfattande frivilligt sparande är i en sådan en förutsättning för en räntebildning som utan att framkalla risker för inflation håller sig inom "den låga räntans" ram. Det ger det enda i praktiken användbara sättet att under någon längre tidsperiod hålla efterfrågan på konsumtionsvaror vid de produktiva resursernas nivå. Utvecklingen här i landet och i andra länder under efterkrigsåren har klargjort vilken väsentlig faktor sparandet är för den ekonomiska utvecklingen.

Då ett tillräckligt frivilligt sparande sålunda är av central betydelse för framåtskridande och ekonomisk stabilitet, måste det vara en väsentlig uppgift för den ekonomiska politiken att skapa förutsättningarna för ett sådant. Denna mycket betydelsefulla uppgift har i vårt land under efterkrigsåren ej lösts. Därom vittnar dessa års permanenta inflationstryck.

Det är angeläget att göra klart att ett tvångsmässigt sparande ej kan ersätta ett frivilligt. Tvångssparande betraktas av människorna som ett ingrepp i deras rätt att fritt disponera över sina inkomster och att självständigt sköta och planlägga sin hushållning. Psykologiskt är det svårt att få dem som drabbas av ett sådant åläggande att tro, att de själva kommer att få fördelar av sitt sparande. Tvångssparande leder lätt till kompensationskrav, som särskilt i tider av oro för penningvärdet är ägnade att skapa förvirring på lönefronten och

att skärpa det tryck uppåt på den inkomst- och prisbildning, som samma tvångssparande är avsett att neutralisera. I ett sådant läge blir risken för att de ekonomiska resurserna överanstränges påtagliga. Tvångssparande är dessutom tekniskt och organisatoriskt svårt att genomföra utan att det medför vad som av många betraktas som sociala orättvisor. Det ligger i tvångets natur att framkalla negativa reaktioner och inbördes misstänksamhet. En på politisk väg bestämd disposition av inkomsterna har en inneboende benägenhet att försämra utgångsläget för frivilligt sparande. Därför hotar ett tvångssparande — även i kvantitativt sett begränsad omfattning — själva det frivilliga sparandets livsnerv. Det förvandlar en rättighet till skyldighet.

En av den ekonomiska politikens huvuduppgifter måste alltså vara att främja viljan och förmågan till enskilt och frivilligt sparande. Vilka möjligheter finns då att främja detta syfte?

Man bör ha klart för sig att så som inkomstutvecklingen gestaltat sig det icke gäller att göra sparandet lockande och lönande enbart för en liten grupp inkomsttagare. Den fortskridande inkomstutjämnningen, som är ett resultat främst av den tekniska utvecklingen, markerar sparande som någonting vilket måste engagera de många medborgarna. Detta är särskilt påtagligt i en period av allmän inkomststegring.

Då det är fråga om att förmå människorna till frivilliga sparinsatser, måste de tänkbara åtgärderna samfällt sikta mot att göra den föreställningen levande och allmän att sparandet ligger i den enskildes eget intresse, att det är personligt givande att göra avsättningar för framtida behov och önskemål. Frukta för nöd, för risken att stå utan existensmöjligheter vid arbetslöshet, sjukdom eller ålderdom, som tidvis onekligen varit ett bärande motiv för sparande, är till all lycka i stor utsträckning borta ur medvetandet. Att rekommendera en politik som skulle ge denna fruktan förnyad aktualitet är orimligt. Det är otänkbart och oförenligt med ett progressivt samhälle. Det gäller alltså att hos människorna levandegöra andra drivkrafter till sparande. Vilka som kan bli mest konkreta och omfattande är omöjligt att generellt avgöra redan av den orsaken att de måste vara i hög grad varierande. Man kan emellertid mera allmänt säga att det för den enskilde måste framstå som lönande att spara. Begreppet standard är alltid personligt och relativt. Den som sparar måste ha en känsla av att detta för honom leder till högre standard i framtiden än om han omedelbart förbrukar sin inkomst, för honom eller hans efterkommande. Att i fredstid vädja till allmänna och mer eller mindre diffusa föreställningar om en förment medborgerlig skyldighet att spara torde icke leda till några märkbara praktiska resultat. Däremot torde sannolikt många människors sparsvilja öka om deras sparande påtagligt leder till ökat personligt oberoende för dem, inte bara så att de därmed garderar sig för tänkbara risker utan även för att de därigenom får ett personligt sparmål. Oavsett ekonomiska värderingar i övrigt har flertalet människor en längtan efter att själva äga någonting. Deras ägandeinstinkt är inriktad på olika föremål men den bör kunna mobili-

seras i sparfrämjande syfte bara de personligt bestämda uttrycken för denna vilja till ägande förefaller möjliga att nå.

För att leda till resultat måste hela den ekonomiska politiken göras sparinställd. I praktiken betyder detta att den ekonomiska politiken måste inriktas på att gynna alla former av sparande, såväl det som sker i stora och små företag som det, vilket omedelbart är ett resultat av personliga beslut. Centralbankens och övriga myndigheters beslutsamhet att vårda penningvärdet måste bli en så primär och klart uttryckt uppgift, att alla får förnyad tilltro till att värdet av deras besparingar kommer att bestå. Den särskilt för många mera närliggande sparform som startandet av ett eget företag och successiva förbättringar i detsamma utgör måste förefalla gripbar. Bostadspolitiken måste läggas om så, att möjligheten att bygga ett eget hem eller anskaffa insatslägenhet står öppen för de stora grupperna av människor. De hindren måste raderas som fortfarande reser sig för den kostnadssänkning som är en förutsättning för att folk med begränsade inkomster skall kunna skaffa sig ett eget hem. Det måste framstå som ekonomiskt fördelaktigt att i den mån resurserna det tillåter öka amorteringstakten även på mera fri upplåning.

Skattepolitiken spelar en betydande roll då det gäller att åstadkomma ett sparklimat. Förmögenhetsbeskattningen måste reformeras så att den icke i allt för hög grad reducerar den personliga behållningen av gjorda eller planerade sparinsatser, kvarlåtenskapsskatten avskaffas, redan av det skälet att den är det fiskala uttrycket för något som måste betraktas som sparfientlig mentalitet. Inkomstbeskattningen måste successivt nedbringas och anpassas efter inkomsttagarens förhållanden.

Med genomgripande skattereformer kan vidgat utrymme skapas för sparandet.

Spararna måste få en känsla av att de själva har faktiskt inflytande över det sätt på vilket deras sparmedel användes. Detta förutsätter en fri kapitalmarknad, där det allmänna på lika villkor konkurrerar med andra, som är beredda att göra sparmedlen produktiva. En kapitalmarknad som dirigeras av myndigheterna och där den offentliga sektorn ges prioritet måste verka begränsande på intresset att spara. Kreditinstituten — sparbanker, affärsbanker, försäkringsföretag — måste ha rätt att förvalta dem anförtrodda sparmedel med det ansvar inför spararna som är uttryckt i gällande lag. Denna rätt får ej begränsas av tillfälliga ingrepp — av till formen frivilliga överenskommelser. Kredit- och kapitalmarknaden är känsliga och reagerar ofta på sätt som icke går att i förväg beräkna för ingrepp av regleringsnatur.

För att stimulera sparandet är det viktigt att spararna får skälig ersättning för den insats de gör och för den risk, som sparandet alltid innebär. Räntan utgör spararnas ersättning, priset på deras prestation. Att med konstlade medel fixera denna ersättning vid en viss maximinivå är lika litet rationellt som att maximera ersättningen för andra prestationer, exempelvis arbetsinsatser. Erfarenheten visar att en fastlåst ersättning leder till otillräckligt sparande och i praktiken till hög räntenivå. Åtgärder av denna art får alltid

konsekvenser i ett växande behov av detaljregleringar på samma sätt som fastlåsta varupriser leder till varubrist och ransoneringar.

I normala lägen torde för de flesta människor sparandet framstå som något självfallet och naturligt. Om den ekonomiska politiken bedrivs så, att folk har förtroende för penningvärdets stabilitet och så att därmed skapas en i alla folk-lager spridd lust att spara, är särskilda åtgärder för att stimulera sparandet icke påkallade. De senaste årens ekonomiska politik har emellertid undergrävt förtroendet för penningvärdet, och skattepolitiken har alltför länge och i alltför stor utsträckning kvarblivit vid de i grunden sparfrämmande principer som uppenbart låg bakom 1947 års skattebeslut. I en sådan situation måste man vara beredd till speciella åtgärder. Man måste också vara beredd att ta vissa risker, även av fiskal natur. Det gäller visserligen att främst stimulera nysparandet, men även om detta är det väsentliga, får det inte — av förment ofrånkomlig kontrollhänsyn — medföra en sådan begränsning av åtgärderna att utsikten att nå målet avsevärt minskas. Någon avgörande invändning kan för övrigt enligt vår uppfattning icke riktas mot att även äldre sparande, som under de senare åren i så hög grad missgynnats, får vissa förmåner. Uppgiften måste vara både att bibehålla och att stärka sparviljan, att befästa existerande och skapa nya sparvanor hos nya grupper av människor.

Vi har sedan år tillbaka funnit det angeläget att söka stimulera det enskilda och frivilliga sparandet. Vi har framlagt en serie olika förslag i detta syfte. Dessa har dock icke ännu lett till beslut av statsmakten. Vi hälsar med tillfredsställelse att Kungl. Maj:t nu i proposition nr 193 föreslagit en premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956. Systemet ansluter sig nära till förslag vi framförde vid 1951 och 1952 års riksdagar. Vad dess utformning mera i detalj angår finner vi det anmärkningsvärt att försäkringssparandet icke medtagits. I särskild motion har emellertid föreslagits, att hänsyn på visst sätt skall tagas även till ökat sparande i form av livförsäkringspremier. Vi instämmer i detta förslag.

Härutöver vill vi endast ingå på en punkt i propositionens förslag. Enligt 3 § i förslaget till förordning skall spararen gottskrivas sparpremie med 20 % av sparbelopp som insättes under 1955 och med 15 % av vad som insättes 1956. Uttages emellertid något sparbelopp före utgången av 1960, skall spararen enligt 5 § gå förlustig den preliminärt gottskrivna premien. Vid sådant uttag måste alltså avgöras från vilket års sparbelopp uttaget sker. Oklarheten i detta avseende kunde undvikas genom en bestämmelse att uttaget i första hand skulle anses avse belopp som insatts t. ex. 1956. Det hela skulle emellertid vinna i enkelhet, om procentsatsen sattes lika för bägge åren. Även andra skäl talar härför. Vi föreslår, att sparpremien skall utgöra 20 % även i fråga om insättningar som sker 1956.

Tidigare vid innevarande års riksdag har vi i de likalydande motionerna I: 147 och II: 178 framlagt förslag om skattefritt bostadssparande på upp till

4 000 kronor för ensamstående och upp till 8 000 kronor för äkta makar. Till detta förslag får riksdagen vid innevarande session tillfälle att taga ställning.

I anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående förenklat deklara- tions- och taxeringsförfarande föreslogs i de likalydande motionerna I: 399 och II: 492,

att för fysisk person gränsen för skattefri inkomst av kapital skulle höjas till 200 kronor för ensamstående och för äkta ma- kar till 400 kronor,

att intäkt av en- och tvåfamiljsfastighet skulle vara skatte- fri intill högst 200 kronor,

att det skattefria avdraget för försäkringspremier skulle hö- jas till högst 400 kronor för ensamstående och högst 800 kro- nor för äkta makar och ogift skattskyldig, som har hemmava- rande barn, för vilket rätt till barnbidrag förelegat.

Dessa förslag avslogs vid behandlingen av förutnämnda proposition. Sedan dess har emellertid frågan kommit i ett annat läge, som motiverar att försla- gen omprövas. Även om vi delar uppfattningen, att direkta åtgärder i form av sparpremier av många skäl, icke minst tekniska och organisatoriska, måste begränsas till vissa sparformer, finner vi det emellertid angeläget att även andra och likvärdiga sparformer stimuleras. De av oss framförda förslagen innebär i stort sett enbart en höjning av de skattefria avdragen och är genom självdeklarationerna lätt kontrollerbara. Hinder av teknisk och organisatorisk art kan därför icke anföras mot förslagets genomförande.

Det är av särskild betydelse att det svenska folket får så fullständig upp- lysning som möjligt rörande den nya sparform som förordas i proposition nr 193 samt rörande övriga bestämmelser som är ägnade att stimulera det en- skilda sparandet. I stort sett kommer denna upplysningsverksamhet givetvis att utövas av sparinstitutet själva, och någon medverkan från statens sida torde normalt icke behöva förekomma. I ett speciellt avseende vill vi dock förorda sådan medverkan. Debetsedlarna å slutlig skatt visar numera, att den prelimi- närt inbetalda skatten i ett mycket stort antal fall överstiger den slutliga. Det synes oss motiverat att upplysningsverksamheten med särskild styrka in- sättes i samband med återbetalandet av den överskjutande preliminärskatten. Sparförmågan kan då sägas vara särskilt stor. Eftersom utbetalningarna i huvudsak sker under december månad, är dessa vidare ägnade att bidra till en förstärkning av köpruschen inför julen. Det vore från flera utgångs- punkter fördelaktigt om denna i någon mån dämpades. Vi vill förorda, att debiteringsmyndigheterna i samband med utskickandet av sådana debetsedlar å slutlig skatt, vilka visar överskjutande preliminärskatt, utsänder broschyrer eller dylikt som lämnar upplysning om de särskilda privilegier spararna kan erhålla. Säkerligen är sparinstitutet beredda att utforma och bekosta en dylik upplysningsskrift, men staten kan medverka genom att distribuera denna sam-

tidigt med utsändandet av debetsedeln å slutlig skatt. Initiativet till förhandlingar i frågan torde böra tagas av statsmakterna.

För den extra kostnad som må uppkomma för distributionen föreslår vi ett särskilt anslag å förslagsvis 50 000 kronor.

Under återopande av vad här anförts hemställer vi,

att riksdagen, vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 193, måtte

A. besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till innevarande års riksdags höstsession framlägga ytterligare förslag till sparstimulerande åtgärder, som bland annat innefattar,

att gränsen för skattefri inkomst av kapital höjes till 200 kronor för ensamstående och 400 kronor för äkta makar,

att intäkt av eget hem blir skattefri intill ett belopp av 200 kronor samt

att det skattefria avdraget för försäkringspremier höjes till högst 400 kronor för ensamstående samt högst 800 kronor för äkta makar och för ogift skattskyldig som haft hemmavarande barn, för vilket rätt till barnbidrag förelegat;

B. besluta att *Till upplysningsverksamhet angående olika sparprivilegier* anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kronor;

C. antaga förslaget till förordning om premiering av frivilligt sparande under 1955 och 1956 med den ändring att 3 § erhåller följande lydelse:

3 §.

Sparpremie må — — — varje sparare.

Sparpremie utgår med 20 procent av sparbelopp som insättes under åren 1955 och 1956, allt i den mån sparbeloppet vid utgången av år 1960 fortfarande inestår å premiesparkontot.

Stockholm den 10 maj 1955

Jarl Hjalmarson

T. G. v. Seth

Elis Håstad

Martin Skoglund

Ernst V. Staxäng

E. Birke

Erik Hagberg

Alarik Hagård

Einar Hægglom